

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput XXI. De Græcis Latinisque vocabulis, quorum disputantibus de
Trinitate frequens est usus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

non ad Filii personam; & econtra Spiritus Sanctus mittitur à Filio *Missione* propriè accepta, quæ respicit cum externam efficientiam inseparabilis Trinitatis, tum etiam subsistentem personam procedentem à Filio.

II.
Quomodo
species co-
lumbæ dica-
tur *Missio*
Spiritus S.

Si nunc exquiras, quomodo species Columbæ dicatur *Missio* Spiritus Sancti, quando tres personæ illam inseparabiliter effecerunt; respondet Magnus Augustinus in lib. iv. de Trinit. cap. 21. *Quemadmodum cum memoriam meam & intellectum & voluntatem nomino, singula quidem nomina ad res singulas referuntur, sed tamen ab omnibus tribus singula facta sunt; nullum enim horum tri-*

um nominum est, quod non & memoria, & intellectus, & voluntas mea simul operata sunt. Ita Trinitas simul operata est & vocem Patris, & carnem Filii, & Columbam Spiritus Sancti, cum ad singulas personas hæc singula referantur.

Potuit ergo Columbæ species esse signum Spiritus Sancti, licet totius Trinitatis esset effectus: quemadmodum vox, quæ intonuit in Christi baptisinate referri ad Patrem, & Incarnatio spectare tantummodo ad Filium, etiamsi exterior Trinitatis operatio sit penitus inseparabilis. Atque hæc de *Missione*, ne disputatio ultra quam satis sit, protrahatur.

C A P U T XXI.

De Græcis Latinisque vocabulis, quorum disputantibus de Trinitate frequens est usus.

S U M M A R I U M.

à num. 1. usque ad 5. declarantur græca vocabula in hac materia communiter occurrentia.

à num. 5. usque ad 13. explicantur latina,

Græca, Latinæque vocabula de trinitate.

AD extremum libri hujus Polemici perventum est, dummodo voces quædam crebro repetitæ, Patrumque usu probatæ explicantur: in quibus rectum ordinem tenebimus, si quæ communes sunt pluribus, priorem locum obtineant, postea vero sequantur, quæ uni tribuuntur personæ. Communes ergo sunt.

go Græcum nomen *Uſia* Latino *Essentia*, quam indiscriminatim *Essentiam, naturam, & substantiam* dicimus: ideoque recepta post Nicænam Synodum consuetudine ut docet S. P. Augustinus lib. v. de Trin. cap. 9. non audemus dicere neque tres *Uſias*, neque tres *Essentias*, neque tres *Substantias*.

I.
Uſia.

I. *Ὀὐσία Uſia*: idem significat ac τὸ ὄν, *Quod est*, vel τὸ τί ἦν εἶναι, quod respondetur sciscitanti quid sit res. Sit exemplum: interrogas quid sit homo, & respondemus substantiam esse corpore animoque præditam: est ergo hominis *Ὀὐσία* esse substantiam corpoream simul & rationalem. Sabelliani, qui pluralitatem personarum negabant, *Ὀὐσίαν* putabant idem esse ac personam, Deumque Trinum appellabant *μονοὺς*, id est, unius *Uſiæ*, ac Patris Filium *ταυτοὺς*, id est ipsiusmet *Uſiæ*. Quamobrem etsi revera Deus est *μονοὺς*, & λόγος ταυτοὺς, erant hæc nomina in ore Sabellianorum blasphemix. Plura de hoc nomine cap. 13. Post exortam Arianam hæresim, quæ ex adverso negabat in Deo Trino unitatem naturæ, & fatebatur pluralitatem personarum, dixerunt nonnulli Filium esse *γεννητὴν ἑστίαν*, genitam *usiam*, hoc vocabulum usurpantes pro persona, quæ habet cum aliis eandem essentiam. Respondet er-

II. Natum hinc vocabulum *ὁμοούσιος*, 2. *Consubstantialis*, nec non *ὁμοϊσῆος*, *Sub-* *Consustantialis*. quæ non unum sensum patiuntur. Nam olim Platonici dicebant esse *ὁμοούσιος* Deos, stellas, homines, & quæcunque ejusdem speciei sunt, sed eandem naturam inter se individua proprietate scindunt ac dividunt. Quo sensu Filium aut Spiritum Sanctum esse Patri *ὁμοούσιος*, negabant inculpate ante Nicænam Synodum nonnulli Patres. Causa tamen ventilata, & appositæ cautione, quod *ὁμοούσιος* propria ac nativa significatione demonstrat id quod est *Consubstantialis* alteri, nec ullatenus significat partitionem substantiæ; nequit hoc vocabulum rejici, nisi à pestilentissimis Ariani. Callide hi substituerant *ὁμοϊσῆος*, quod similitudo versetur etiam inter plura, quorum non est una essentia: quia tamen Patri non potest similis esse persona non habens eandem divinitatem, (nulla enim creatura potest esse perfecte similis Deo,) etiam *ὁμοϊσῆος* aliqui Catholici probaverunt.

III. *Uſi*

3.
In essentia
aliud cogi-
tatur quod
est, aliud
principium
quo est;
aliud mo-
dum, quo
est.

III. Ut fecit imbecillitas intellectio-
nis humanæ plures in eadem re distin-
ctiones, ita in *Essentia* aliud esse cogi-
tat quod est, aliud principium quo est,
aliud modum quo est: primum dicitur
à Græcis *ἐστίς*, secundum *φύσις*, ter-
tium *ὑπόστασις*, respondentque Latinorum
essentia, *natura*, *existentia*. Atque
de *Essentia* dictum nuper. *φύσις* vero,
hoc est *natura*, dicitur à *φύω*, gigno,
pario, nascor; unde spectata sola no-
minis etymologia *φύσις* significare potest
etiam personam, quemadmodum & *ἐστίς*.
Dicitur propterea à Nazianzeno apud
Petavium lib. IV. cap. 2. Filius *φύσις*
γεννητορὸς ἰσῆ, *Natura æqualis Genitori*.
ὑπόστασις primaria notio *Existentiam* de-
signat: derivatur autem ab *ὑπάρχω*, quod
est *sum*, aut *existo*. Aliquando tamēn
peculiarem existendi modum, seu pro-
prietatem denotat personarum.

4.
Hypostasīs.

IV. Sequitur *ὑπόστασις* ab *ὑπὸ*, *sub*, &
ἵσται, *sto*. Est ergo *hypostasis* *ὑποκείμενον*
ὑποπὸν, *res per se subsistens & intelligens*:
designatque proprie personam, nec recte
enunciatur de rebus destitutis mente &
ratione; etiam si conveniat illis ad dif-
ferentiam accidentium substantiæ voca-
bulum. *Hypostasim* Latini dicunt *Sub-*
sistentiam. Est autem diligenter no-
tandum veteres usurpasse nomen *Hyp-*
ostasios ad significandam substantiam sua
existentia præditam, non abstractam sub-
sistentiam: quam significationem probat
etiam allata etymologia. Neque id soli
antiqui Philosophi tradiderunt, ut de-
monstrant Curcellæus & Clericus, quo-
rum vix ullam rationem arbitror esse ha-
bendam; sed Irenæus, Dionysius Roma-
nus, Patres Sardicenses, alique apud
Petavium lib. IV. cap. I. qui *Hyposta-*
sim nulla alia ratione ab essentia distin-
guunt, nisi prout etiam subsistendi mo-
dum comprehendit. Cum ergo sub-
stantia una in tribus personis sit, nil
mirum si complures antiqui unam in Pa-
tre & Filio dixerunt *Hypostasim*, & La-
tioni Patres, inter quos etiam Hiero-
nymus, & Augustinus, aliquando tres
Hypostasies dicere detrectarunt. At si
Hypostasim pro relativa subsistentia &
Persona, quæ per eam constituitur ac-
cipiamus, æquum est tres *Hypostasies*
nominare. Et quoniam hac significa-
tione *Hypostasim* usurparunt Constanti-
nopolitanum primum, & Oecumeni-
cum secundum Concilium, Chalcedo-
nense, & quintum, & sextum, & Pa-
tres, ac Theologi propemodum infiniti;
recedendum est ab antiquiori consuetu-

dine, & unius *Usiæ*, trium vero *Hyp-*
ostasios confessio tenenda est. Ex qui-
bus constat controversias omnes circa
Hypostasios unitatem, aut pluralitatem,
esse à vocis ambiguitate derivatas. In-
ter Criticos, qui contendunt *Hyposta-*
sim antiquioribus idem fuisse ac *Usiam*,
& alios qui sustinent semper significasse
personam, nos medium iter ingredi-
dimur. Addit rêvera *Hypostasis* ad
Usiam subsistentiam: sed subsistentiæ,
ut explicabimus lib. IX. cap. 6. duo di-
stinguenda sunt munera, id est, reddere
rem perfecte subsistentem, & illam ita
definire, ut sit alteri incommunicabilis.
Itaque si contendas cum Bullo, Cle-
rico, & pluribus etiam Catholicis sem-
per *Hypostasim* significare apud veteres
Essentiam præditam subsistentiæ, dicam
id falsum esse accepta subsistentia prout
reddit naturam incommunicabilem, con-
stituitque personam: & ratio est aper-
tissima, quoniam antiqui Patres confi-
tebantur tres esse personas unius *Hyp-*
ostasios non intelligebant proprietatem
personalem, & peculiare munus subsi-
stentiæ. Quod si velis econtra *Hyposta-*
sim apud veteres idem fuisse cum *Essen-*
tia & *Usia*, ut scribit Hieronymus Epist.
57. ad Damasum; dicam id falsum esse
de *Usia*, prout excludit omnimode sub-
sistentiam, ac primum munus illius,
quod est naturam complere & reddere
subsistentem: quod vel ipsum nomen
Hypostasis non obscure demonstrat. E-
contra verum erit quod scribit Hiero-
nymus, quia rêvera antiqui nomine
Hypostasis designabant *Usiam*: & verum
simul erit quod recentiores Critici con-
tendunt, quia rêvera *Hypostasis* signifi-
cat apud omnes *Usiam*, non utcunque,
sed subsistentem. Brevi dicam: Qui
unam *Hypostasim* affirmaverunt, *Usiam*,
& subsistentiam absolutam hoc nomine
designarunt: qui tres *Hypostasies*, *Usiam*
& subsistentias tres relativas. Hæc au-
tem ego, ad componendas eruditorum
virorum circa significationem *Hyposta-*
sios graves, dissentaneasque conjectu-
ras.

V. *Personæ* vocabulum non substan-
tiam, sed qualitatem solam demonstrare
apud Latinos Scriptores, quidam falso
dixerunt: quos refellere possumus mul-
torum auctoritate. Sed unus sufficiat
Cicero, apud quem stat incorrupta La-
tini sermonis integritas. Is Ep. 48.
Cæsar, inquit, *nunquam nisi honorifi-*
centissime Pompejum appellat, at in ejus
persona multa fecit asperius: aliaque
sunt

5.
Personæ.

sunt exempla in Thesauro Nizolii. Originem tamen nominis haud male Boetius repetit ab histrionibus: quos Græci vocant πρόσωπα, quod vultum obtegant. Est enim πρόσωπον facies, & pars vultus proxima oculis, quomodo docent nos Græci. Personam vero esse *Rationalis naturæ individuum substantiam*, Philosophi tradunt: in qua definitione *Individua substantia* dicitur, quæ constat communi essentia, & certa proprietate, quæ non potest alteri convenire. Hanc autem proprietatem sola mente nostra distinctam ab essentia dicimus in prima Trinitatis persona *Paternitatem*, in altera *Filiationem*, in tertia denique esse *Spiratum*. Quæ omnia aut in superioribus fuerunt explicata, aut, si quid remanet dilucidandum, perspicuum erit in eo, qui ad proximum librum consequetur. Atque ita communibus vocabulis expositis, propria singularum Personarum, quæ Græci appellant τὰς τῶν τριῶν ἰδιότητας, jam persequor.

6. *Primæ Personæ proprietates est esse Patrem.*

VI. Itaque personalis primæ Personæ proprietates est *esse Patrem*, & peculiare nomen ipsius, nomen *Patris*: quod, dum idem est ac Procreator & sator, aut altor filiorum, convenit cæteris quoque personis, & nomen πατήρ est à πάω, *Pasco*, curamque gero natorum: sed ut significat *Parentem* ac generatorem, & derivatur à *Pariundo*, respondetque Græco γενέτωρ, *A quo partus nascitur*, singulare est Patris à quo æternus Filius gignitur, & substantialiter nascitur. Appellatur apud Patres *Ingenitus*, *Principium*, *Causa*, *Auctor*, & *Fons* totius Trinitatis.

7. *Ingeniti vocabulum significat non productum.*

VII. *Ingeniti* vocabulum, græce ἀγέννητος non geminata media consona, græco ημ significat *non productum*; est enim à γίνομαι, *Fio*; unde est unaquæque persona ἀγέννητα, id est *Non facta*. Ea litera autem duplicata, est à γεννάω, *gigno*, ideoque significat *non genitum*: ut dixi cap. xvi. ad ultim. Addidi ibidem Spiritum Sanctum esse ἀγέννητον, non ἀγέννητον, nec male. Si dicas, cur non est ἀγέννητος, *Ingenitus*, si non est genitus? Quoniam scilicet Spiritus Sanctus licet non sit generatione, habet tamen principium: & nomen *Ingeniti* & personam significat quæ non est genita, & quæ non est procedens à Genitore; quemadmodum nomen *Geniti* eam designat, quæ generata est & procedit à Patre. Itaque Spiritus Sanctus, qui

po est appellari ἀγέννητος in quantum non est *Genitus*, sed non in quantum à Genitore non procedit, cum ab eo procedat reapse, *Ingeniti* nomen non habet: quod utroque titulo remanet Patri, & quia ipse nequit esse genitus, & quia non potest ab alio Patre procedere.

VIII. Ob eandem causam appellatur *Principium*, *Auctor*, *Fons*, *Causa*, Græce ἀρχή, πηγή, αἰτία; nam ἀνδέντην Græci in Divinis perraro, vel nunquam dicunt, quod hoc nomine is designetur, qui cæteros jure ac dignitate antecedit. Ut illi à nomine *Auctoris*, ita Latini à nomine *Causæ* abstinent, cui inesse putant vim significando non qualecunque principium, sed illud à quo producitur effectus natura alius. Atque hinc est, quod Patrem appellant principium Filii, & Deum causam creaturarum. Quam *Causæ* significationem non habet Græca vox αἰτία; adeoque Patrem *Causam* Filii vocant Græci sapissime. Si vero Latini quidam *Causam* interdum dixerunt, ut Augustinus lib. 83. Quæst. 16. Græcorum morem secuti sunt; quomodo & Græci Latinorum, si aliquando negant Patrem esse *Causam* Filii: sed sunt hæc exempla rarissima. *Auctoris* autem nomen Cicero ad Act. 118. accepit pro duce ac principe, alibi pro Architecto aut præfecto: & Livius lib. 4. dec. 4. & idem Cicero, pro tutore, & actore, idque non semel. Hoc ergo sensu Patrem *Auctorem* Filii non dicimus; ut docet lib. 3. contra Max. cap. 14. S. Augustinus, & S. Thomas in 1. Sent. dist. 29. q. 1. art. 1. Sed *Auctor* idem quoque est Latinis, ac *Principium*, & *Genitor*, ut ibidem Augustinus, & Hilarius in 9. de Trinitate observant: atque hac significatione Patrem *Auctorem* Filii credimus & profiteamur. Igitur hæc omnia, *Principium*, *Fons*, *Causa*, *Auctor*, & si quæ sunt his similia, dicuntur de Patre quatenus est Filii, & Spiritus Sancti origo prima, quæ à nulla alia persona procedit.

IX. Secunda autem Persona passim vocatur *Filius*, *Verbum*, *Imago Patris*, *Splendor*, *Character*, *Sapientia*; Græce υἱός, λόγος, εἰκών τῆ πατρὸς, ἀπαύγασμα, χαρακτήρ, σοφία: quorum tria magis propria videntur, & reliqua appellativa. Et *Filius* quidem ex Græco υἱός, id est *Gigno*, vel *Nascor*, υἱός, aut υἱὸς à κύνω, vel κύω, hoc est, *Gesto in utero*, demonstrat personam genitam, natam, & à sinu genitoris prodeuntem. *Verbum* autem,

8. *Cur Patet dicatur principium, auctor, fons, causa.*

9.

Nomina propria Filii.

autem, vel λόγος, hunc Filium non gigni externa productione foetus, & de-
cisione, neque nasci avulsū ab utero,
quomodo mortalium filii: sed in sinu
Patris commorari; uti mentis nostræ
verbum à mente, quæ illud concipit,
non divellitur. Quare vocatur à Jo-
hane cap. i. λόγος πρὸς τὸ Θεόν, *Verbum*
apud Deum; & infra v. 18. μονογενὴς
υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, *Uni-*
genitus Filius, qui est in sinu Patris.
Noto haberi hic in Græco cum propo-
sitione εἰς, *In*, accusativum κόλπον, *Si-*
num: quod monstrat Filium esse Patri
maxime intimum. Dicitur etiam λόγος,
quasi *Ratio*, & *definitio*, quoniam non
solum comparatur ad Patrem, ut ge-
nitus ad generantem; sed etiam ad
omnia quæ facta sunt, ut *Ratio* & *idea*
opificis ad effecta. Etiam *Verbum Pa-*
tris Filius appellatus est, quod Sermo
nunciat occultas mentis cogitationes,
& invisibilis Pater per Verbum nobis
manifestatus sit: unde ait citato loco
Joannes: *Deum nemo vidit unquam*:
Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse
enarravit. Imago non eo tantum ap-
pellatur, quod referatur ad Patrem, &
sit ei similis in natura; id enim conve-
nit etiam Spiritui Sancto: sed quia re-
fertur ad Patrem solum, eumque re-
præsentat propriissimo Filii charactere,
cujus primaria notio est esse Patris ima-
ginem, ab eoque procedere in similitu-
dinem naturæ.

10.
Appellativa
Nomina.

X. Alia autem nomina appellativa esse
liquet; nam *Sapientia* primario signifi-
cat perfectionem absolutam, ut veritas,
magnitudo, potentia, & cætera ejus-
modi, quæ singulis personis conve-
niunt. Esse *characterem* & signaculum
Patris & Filii proprium est Spiritus San-
cti, ut diximus cap. xiv. *Splendor*
quoque trium Personarum gloriam, ma-
jestatemque significat. Erunt tamen
& hæc propria Filio, si relative suman-
tur, E. G. si dixeris, *Sapientia* genita
à Patre, *Splendor* Paternæ gloriæ, *Cha-*
racter paternæ hypostaseos: at absolute
prolata, nec sapientia, nec character,
nec splendor demonstrant generatio-
nem, aut relationem ad patrem, &
consequenter non videntur nomina adeo
Filii propria, ut sunt *Verbum*, λόγος,
& *Imago*.

11.
Filio cum
Patre con-
venit esse
principium
Spiritus S.

XI. Filio una cum Patre convenit
esse Spiritus Sancti principium: unde
Spirationem diximus esse proprietatem,
quam appellant Theologi *Notionalem*.
R. P. Berti Theol. Tom. II.

Sunt autem *Notiones* quædam nomina,
quæ singulares divinarum personarum
exprimunt characteres, quibus ad in-
vicem distinguuntur. Cum ergo tertia
Persona sit ab aliis diversa, debet à dua-
bus procedere, quod non incongrue,
ut mox dicam, appellatur *Spirari*.
Ergo *Notiones* quinque erunt, *Innasci-*
bilitas, *Paternitas*, *Filiatio*, *Spiratio*
activa, & *Spiratio passiva*. Placet enim
probata usu vocabula retinere. Quan-
tum spectat ad *Paternitatem*, *Filiatio-*
nem, ac *Spirationem passivam*, quæ
sunt trium personarum constitutiva, ne-
minem puto ideam horum nominum
non percipere. De *Spiratione* vero
activa dictum satis cap. xvii. & xviii.
& de ratione *Ingeniti* præcedenti nu-
mero vii. Gignere, nasci, procedere,
& cætera istiusmodi non dicuntur *No-*
tiones, quoniam non exprimunt existen-
tis personæ characterem, sed originem
potius ac productionem. Cætera nomina
ab his sola voce, literisque diversa
sunt; & singula sunt hoc eodem loco
explanata. Tantummodo est adverten-
dum non designari his nominibus rem
aliquam ab ea distinctam, quam signi-
ficant vocabula essentialia & communia,
de quibus supra. De distinctionibus
vero Scholasticorum non est hujus libri
disserere.

XII. Tertia Persona appellatur *Spiri-*
tus Sanctus, *Donum*, *Charitas*, *Conso-*
lator, græce τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, δώρα, ἀγάπη, παράκλητος: quorum tria primo
commemorata significant Personam pro-
cedentem à Patre ac Filio: postremum
illam, quam nobis impertitur Spiritus
suavitatem, donorumque affluentiam.
Spiritus enim à *Spiro* dicitur, quoniam
ut halitus ex corde & ore spiratur, sic
tertia persona à Patre Filioque procedit:
atque Græcum πνεῦμα similiter est à πνέω,
Flo, *spiro*. Additur ἅγιον, *Sanctus*,
ne credatur illum esse ad instar venti,
aut flatus, sed *Spiritum* viventem, &
vivificantem: & ne comparetur spiri-
tui hominis peccatis obnoxio, vel An-
gelis non essentialiter sanctis, sed gra-
tia. De *Dono* dictum satis cap. xiv.
Huc etiam spectant vocabula *Amor*, *Cha-*
ritas, *Osculum*, & similia, quæ omnia
notæ sunt duorum se diligentium.

12.
Vocabula de
Spiritu S.

XIII. *Paracletus* nomen Græcum
est à παρακλησι, *Rogo*, *hortor*, *conso-*
lor, *advoco*. Designantur hoc nomine
gratiarum charismata, præsertim men-
tis illustrationes, pia cordis desideria,
N gratia

13.
Paracletus
quid dicat.

gratia orationis, aliaque munera, quæ nos ad sanctitatis initium, atque incrementum alliciunt, vel trahunt. Tum sanctitas ipsa, quæ est quædam Spiritus Sancti in cordibus hominum habitatio. Denique hujus Sanctitatis ornamenta, quæ dicuntur fructus Spiritus Sancti, id est, gaudium, pax, & cætera, de quibus Apostolus ad Galatas v. 22. Quamquam vero etiam Filius *Paracletus* est, & Consolator, ut Sacræ literæ testantur; gaudet hoc nomine præsertim Spiritus Sanctus, propterea quod munere charitatis ipsi præcipue attri-

buto ubertates donorum conferuntur, atque augentur. Ea re quidquid in hoc libro, cujus finem jam attigi, aut ad fidem Trinitatis firmandam, aut ad promovendam pietatem ac religionem (quod vereor ne minimum sit) potest piorum Lectorum mentem accendere, etiam atque etiam obtestor, ne homini præ cæteris ignoranti ac flagitioso, qualem me esse cognosco, referatur acceptum; sed summo ac sempiterno Spiritui, qui ubi vult spirat, non acceptator personarum, sed largitor donorum.

DE